

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 17 Şubat 2016

Konumuz Cari Açık

Cari işlemler açığı konusu Türkiye ekonomisinin gündem maddelerinin belki de en önemlisi. 2015 yılında Türkiye'nin toplam cari işlemler açığı 32.2 milyar dolar olarak gerçekleşti. Bu oran milli gelirimizin %4.5'ine denk geliyor ve 2010'dan bu yana da en düşük düzeyine gerilemiş durumda. Cari açık, uluslararası güvenilirlik açısından finans sermayesi ve derecelendirme kuruluşlarınca bir "*kırılganlık göstergesi*" olarak yorumlanmakta. Dolayısıyla, cari açığın bu şekilde gerilemesi Türkiye açısından "olumlu" bir edininim olarak değerlendirilmekte.

Finans sermayesi, kuşkusuz, Türkiye'nin mali piyasalarında yapılan finansal yatırımların önce güvenilirliğine (kırılgan olup olmadığına), sonra da kazanacağı getiriye (kabaca faiz gelirine) bakıyor. Peki, ulusal ekonominin reel gerçekleri açısından durum nasıl?

Öncelikle cari işlemler açığının reel ekonomi açısından taşıdığı anlamı anımsayalım. Cari açığın nihai kaynaklarına bakarsak, ulusal ekonomide tüketim harcamalarının yüksek, tasarrufların da düşük olması durumunu gözlemekteyiz. Tasarrufların düşük düzeyde kalması, yatırım harcamaları için gerekli kaynağın da yeterli olamayacağı anlamına geliyor. Dolayısıyla, yatırım harcamaları ile tasarruflar arasındaki farkın *dışarıdan tasarruflarla*, yani cari işlemler açığı ile kapatılması gerekiyor. O halde: *cari açık eşittir yatırım tasarruf açığı*. Bu tanımlar ışığında Türkiye'de cari işlemler açığı ile ilgili ekonomik büyüklüklerin 2003 sonrası seyrine bakalım.

Aşağıdaki tabloda 2003 sonrası dönem, küresel krizin patlak verdiği 2009 *öncesi* ve *sonrası* olarak ikiye ayrılmış durumda. 2003-2008 arası, dünya ekonomisinde olağandışı boyutlarda likit döviz bolluğunun söz konusu olduğu ve sıcak para akımlarına dayalı kaynakların cari işlemler açıklarını kolayca finanse ettiği; deyim yerindeyse, bir miras-yedi dönemi olarak biliniyor. 2009 krizinin öncülleri bu dönemde dolar bazında dış-borçlanma ve tüketim çılgınlığı ile döşenmiş. Söz konusu dönemde sabit sermaye yatırımlarının artış hızı yüzde 11.2 olurken, milli gelirin büyüme hızı da yüzde 5.8 olarak gerçekleşmiş. Konunun tabii bir de dış kaynak boyutu var. Milli gelire oran olarak ortalama yüzde 4.6'ya ulaşan cari işlemler açıklarını finanse edebilmek için Türkiye *dış borçlarını toplam 151.4 milyar dolar arttırmış*.

	Birikimli Cari Açık (Milyon US\$)	Cari Açık / Milli Gelir (%)	Milli Gelir Büyüme Hızı (%)	Sabit Sermaye Yatırım Harcamaları Büyüme Hızı (%)	Dış Borç Toplam Artış Milyar (US\$)
2003-2008	150,274	4.59	5.84	11.15	151.36
2009-2014	285,497	6.16	3.62	3.78	133.54
2015.Ç3	32,192	4.5	4.00	-0.5	3.52

Not: cari açık verisi 2015'in tümüne, büyüme hızları ise 2015'in 3. çeyrek dönemine aittir. Dış borç 9 aylık toplamı göstermektedir.

Kaynak: TÜİK Ulusal Hesaplar ve TC Merkez Bankası, veri dağıtım sistemi

2009 sonrasının küresel kriz ve izleyen *büyük durgunluk* koşullarında Türkiye milli gelirine oran olarak cari işlemler açıklarını ortalama yüzde 6.2 oranına yükseltmiş durumda. Altı yıllık bu ikinci alt dönemde dış borç stoku 133.5 milyar dolar daha yükselmiş. Ancak bu dönemde yatırım harcamalarının temposunun kırıldığı ve yılda sadece yüzde 3.8'lik bir artış elde edilebildiği gözüküyor. Milli gelirin büyüme hızı ortalaması da yüzde 3.6'ya gerilemiş konumda.

Dolayısıyla, 2003-2008 arasında toplam 150 milyar dolar cari işlemler açığı sergileyen Türkiye (Tablonun ilk sütunu), 2009 sonrasında birikimli olarak neredeyse iki misli cari işlemler açığı verir iken, gerek yatırımların, gerekse de milli gelirin büyüme hızında ciddi kayıplar yaşamış. Aradaki fark nerede dersiniz? (AVM'ler, "outletler", "burada mutluyum.opimum"lar, "residence"ler...).

Son olarak 2015'in görünümüne bakalım. 2015'te cari işlemler açığı toplam 32.2 milyar dolar, yani milli gelirin yüzde 4.5'i. Bu rakamlara denk düşen sabit sermaye yatırım harcamaları performansı yüzde *negatif 0.5*! Milli gelirin büyüme hızı, tüketim talebinin uyarılmasıyla yüzde 4'te korunabilmiş. Dış borçlar ilk dokuz ayda 3.5 milyar dolar daha yüksek.

Yurt dışından sıcak para akımları ve dış borçlanmayla finanse edilen cari işlemler açığı sayesinde, tüketim ve inşaat çılgınlığı ile yürütülen bu *hormonlu büyüme* modelinin çarpıklığı, finans sermayesinin stratejik hesaplarının bir unsuru değil, kuşkusuz. Ama ulusal ekonominin reel gerçeğini önemseyen bizleri son derece kaygılandırıyor...